

POČETAK USTUPANJA KRALJEVSKIH POVLASTICA VLASTELI NAD DRIJEVSKIM TRGOM

Adis Zilić

Fakultet humanističkih nauka
Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru
Adis.Zilic@unmo.ba

Apstrakt: Prošlost drijevskog trga u srednjem vijeku je dobro poznata iz postojeće literature. Istraživači su u više navrata pisali o Drijevimu, pri čemu su obuhvatili širok spektar tema vezanih za političke prilike, privredu i društvene odnose. Ostao je nedorečen početni period prisutnosti vlastele na veoma unosnom trgu. Ovim radom dopunjuju se podaci po pitanju kada institucija krune dopušta vlasteli pristup trgu, tako što se dodatno pomjera vremenski okvir njihove neposredne pojave i utjecaja u Drijevimu.

Ključne riječi: vlastela, kruna, Drijeva, Radivojevići, Vukić, Juraj, Jelena, Ostoja

Abstract: The history of the Drijeva Square from medieval times is well known from existing literature. There has been extensive research on Drijeva in which scholars studied a wide variety of topics related to Drijeva i.e. the political situation, its economy, and the social relations. However, what has remained unexplored to its fullest are the early stages of nobility presence on this profitable square. This paper updates the data on when the nobility was granted royal access to the square. This is done by an additional shift in the time frame of their immediate appearance and their influence in Drijeva.

Key words: nobility, crown, Drijeva, Radivojevićs, Vukić, Juraj, Jelena, Ostoja

Jačanje i prevaga plemstva u odnosu na instituciju krune i formiranje uskog kruga velmoža proces je koji je u srednjovjekovnoj Bosni intenzivno trajao tokom posljednje decenije XIV i prve decenije XV stoljeća. Percepcija staleške monarhije razvijala se prethodno pod utjecajem Ugarske, zemlje posrednika smještene u središtu regije Istočno – centralne Evrope.¹ Sintaagma “corona regni” označavala je viši stepen apstraktnog shvatanja feudalne države, s kraljevskom titulom odvojenom od vladareve osobe. Kruna kao simbol vladarskog dostojanstva i sabor kao oličenje kolektivne volje bosanskog plemstva neraskidivo su povezani u “sav rusag bosanski”, zajednički okvir djelovanja najvažnijih konstituenata države.² Postepena prevaga vlastele u odnosu na vladara može se pratiti kroz ustupanje kraljevskih prerogativa, u pogledu prava ubiranja carinskih prihoda na unosnim trgovinama

¹ Politička doktrina “kraljeva osoba umire, kruna ne umire” definirana naknadno u Poljskoj tokom XVI stoljeća primijenjena je u Bosni, zemlji raskrsnici triju kulturnih utjecaja: romansko – mediteranskog, istočno – centralno evropskog i srpsko – bizantskog. Ličnost vladara je prolazna dok je kruna kao transpersonalni simbol dobila sakralnu dimenziju u vidu “počtene krune bosanske”. Dubravko Lovrenović, *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska) 1387-1463*. Zagreb – Sarajevo: Synopsis, 2006, 397-402, 455-460. Osvrt o Bosni kao mikroregiji smještenoj u makroregionalni kontekst Istočno-centralne Evrope: Nedim Rabić, “Bosna i Istočno-centralna Evropa u srednjem vijeku: odnos mikro i makroregije”, u: *Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku: pristupi i perspektive – zbornik radova*, posebna izdanja 12, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2019, 11-31.

² D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 451-466. Rusaškoj gospodi, uskom krugu velmoža, pripadali su malobrojni najznačajniji plemićki rodovi. Samostalno su djelovali na svojim posjedima, ali odani državi kao nedjeljivoj cjelini. Dodatno o bosanskoj rusaškoj gospodi, staleškoj monarhiji, funkcioniranju sabora i odnosima sizerena i vazala: Анто Бабић, “О односима вазалитета у средњовековној Босни”, u: *Годишњак 6*, Сарајево: Историјско друштво Босне и Херцеговине, 1954, 29-44; Михаило Динић, *Државни сабор средњовековне Босне*, Београд: Српска академија наука, Посебна издања 231, Одељење друштвених наука, Нова серија 13, 1955, 7-59. Сима Ђирковић, “Верна служба и вјера господска”, *Зборник 6 (2)*. Београд: Филозофски факултет, 1962, 95-112; Сима Ђирковић, “Сугуби венац. Прилог историји краљевства у Босни”. *Зборник 8 (1)*, Београд: Филозофски факултет, 1964, 343-370; Сима Ђирковић, “Русашка господа”, *Историјски часопис 21*. Београд: Историјски институт, 1974, 5-17.

Upadljiva je sličnost obrazaca u funkcioniranju bosanskog sabora sa ugarskim i poljskim u XV stoljeću. Također je prevaziđeno gledište u medievistici o vladaru kao garantu državnog jedinstva i veličine, te vlasteli kao faktoru razdora. N. Rabić, “Bosna i Istočno-centralna Evropa u srednjem vijeku: odnos mikro i makroregije”, 24-25.

poput Drijeva ili Olova. Pažnju ćemo usmjeriti prema drijevskom trgu, jer je u ovom slučaju istraživačima promakao neposredni početak samog procesa.

Vlastela je općenito težila svoje domene pretvoriti u zasebne ekonomske cjeline. Drijevski trg donosio je velike prihode i bio veoma značajan emporij u ukupnoj privredi Bosne. Isto se može reći po pitanju zarade za carinu u Olovu, zbog eksploatacije rude olova i frekventnih putnih komunikacija na tom području.³ Prihode od olovske carine preuzeli su u potpuno nepoznatim okolnostima, najprije vlastela Pavlovići, jer se rudnik nalazio na njihovom posjedu. Kralj Ostoja je još 1403. godine zadržavao prerogative krune u ovom mjestu. Promjena je vjerovatno uslijedila nakon njegove smjene s kraljevske pozicije naredne godine.⁴ Za razliku od Olova, za koji nisu sačuvani konkretni podaci kada i u kakvim okolnostima vladar ustupa vlasteli pravo upravljanja trgovom,⁵ u Drijevimima se ova pojava može pratiti od samog početka.

Pristupi proučavanju prošlosti Drijeva široko su i sveobuhvatno postavljeni, te je to vjerovatno razlog zbog čega se početni period ustupanja prava vlasteli na ubiranje prihoda i uprave nad trgovom datirala sa prvom vladavinom kralja Ostoje (1398. – 1404.) i 1399. godinom,⁶ kada se vazali Radivo-

³ Desanka Kovačević, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo: Naučno društvo NRBiH, Djela 18, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 13, 1961, 48-49. i Desanka Kovacević-Kojić, *Градска насеља средњовјековне босанске државе*, Сарајево: Веселин Маслеша, 1978, 45-50, 75-76.

⁴ Osnovni posjedi Pavlovića prostirali su se od Dobruna do Vrhbosne sa glavnim centrima u Borču i Olovu. Сима Ђирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд: Српска књижевна задруга, 1964, 214-215.

⁵ Od 1418. godine uspostavljen je sistem diobe carinskih prihoda. Uz Pavloviće se tada navodi Sandalj Hranić Kosača kao uživatelj dijela carine u Olovu. Михаило Динић, “Земље Херцег Светог Саве”, *Глас* 182. Београд: Српска краљевска академија, Други разред, филозофско-филолошке, друштвене и историске науке 92, 1940, 234. i Д. Ковачевић-Кojiћ, *Градска насеља средњовјековне босанске државе*, 61.

⁶ Михаило Динић, “Трг Дријева и околина у средњем веку”, *Годишњица Николе Чупића* 47. Београд: Издање Чупићеве задужбине, 1938, 125; С. Ђирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 214. i Ђуро Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево: Веселин Маслеша, 1987, 120.

jevića navode kao akteri spora sa dubrovačkim trgovcima. Međutim, ovo nije bio prvi takav spor, prethodno su evidentirana još dva slična.

Sami počeci prisutnosti Radivojevića u Drijevimama mogu se dodatno pomjeriti za još dvije godine, u vrijeme vladavine Ostojine prethodnice, Dabišine udovice kraljice Jelene. Tokom aprila 1397. godine evidentirana je žalba trgovaca zbog postupaka Vuka Radivojevića. Tražili su smirivanje tenzija i mogućnost dogovora po pitanju granica.⁷ Navedeno ukazuje na pokušaj ograničavanja slobode kretanja dubrovačkih trgovaca i ujedno je prvi put da se neko od Radivojevića spominjao kao akter dešavanja na trgu.

Rodbinska veza prethodno uspostavljena sa vladarskom dinastijom Kotromanić, omogućila je Radivojevićima rast ugleda i širok krug poznanstava među najvišim slojevima bosanskog društva. Predvodnik roda Juraj oženio se Vladikom, unukom kralja Dabiše od njegove kćeri Stane. Dabiša je tokom posljednje godine svoje vladavine darovao kći Stanu i njenog zeta Jurja posjedom Veljaka u Humskoj zemlji.⁸ Bliskost Radivojevića sa kraljevskom porodicom nesumnjivo se povoljno odrazila na početak njihove prisutnosti u Drijevimama, širenjem utjecaja i olakšanim pristupom unosnim poslovima. Iako su tada u političkom životu Bosne participirali neki snažniji rodovi, ipak su Radivojevići dobili privilegiju da se prvi pojave na drijevskom trgu.

Na osnovu ovakvog postupka institucije krune primjetna je blagonaklonost Dabišine udovice Jelene prema zetu vladarske dinastije. Radivojevići

⁷ Dio opširne odluke Malog vijeća: Item che luy ne altri per luy non debia fare merchadendia in lo mercato de Narente salvo cose per suo uso siando gabelloto, secondo la usanza approvada. [novi red] Et supra la novita fatta ali mercadenti per Voch Radivoevich, debia tegnir modo de pacificare si che li merchadanti in luor primi confini romagnia. Nella Lonza, *Odluke dubrovačkih vijeća 1395-1397*, Zagreb, Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2011, 189, 28.4.1397. Ovdje je nesumnjivo riječ o knezu Vukiću Radivojeviću čije ime je zapisano u skraćenom obliku. Sačuvan je i koncept odluke sličnog sadržaja. Isto, 394. O vladavini kraljice Jelene: С. Ђирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, 174-186.

⁸ Povelja je objavljena u više navrata. Osvrt na ranija izdanja: Срђан Рудић, “Повеља краља Стефана Дабеше кћерци Стани. 1395, април 26.,” *Стари српски архив* 4, Београд, Бања Лука, Српско Сарајево, Ваљево, Чачак: Споменица професора Милоша Благојевића, 2005, 173-192. Dabišina darovnica je u vlasništvu Arhiva Bosne i Hercegovine i izložena je u sef sobi Zemaljskog muzeja u Sarajevu. Adis Zilić, “Tragom povelje bosanskog kralja Dabiše kćeri Stani od 26. aprila 1395. godine”, u: *Prilozi* 41, Sarajevo: Institut za istoriju, 2012, 241-258.

su tada sami prisutni u Drijevimima, bez udjela druge vlastele. Osim povlaštenog položaja zbog uspostavljene bračne veze sa vladarskom dinastijom, u prilog im je išla i blizina posjeda. Slično se može reći i za posjede vlastele Pavlovića na širem području Olova. Postepeno ustupanje prava Radivojevićima nad unosnim trgovom pokazuje koliko je centralna vlast općenito slabila u korist vlastele na izmaku posljednje decenije XIV stoljeća. Slučaj sa Radivojevićima u Drijevimima prvi je te vrste i prethodio je za nekoliko godina ispred dodjele slične privilegije Pavlovićima u Olovu. Kada su Pavlovićima tek ustupljeni vladarski prerogativi, u Drijevimima je već uveliko bio razrađen sistem podjele prihoda od carine među više vlastelinskih rodova.

Aktivnost Jurjevog brata Vukića Radivojevića osvjedočena je i sljedeće godine, neposredno prije svrgavanja kraljice Jelene. Ponovo su se pojavile određene nesuglasice, zbog čega su involvirani dubrovački podanici pozvani pod prijetnjom kazne da u roku od osam dana dođu u grad, računajući od dana kada dobiju nalog. Spor je prethodno bio povod Vukiću Radivojeviću za slanje glasnika u Dubrovnik, konkretno radi žalbe na Miloša Žugotića, Bogića Radanovića i Radetu Bogdanića.⁹ Pošto su prozване osobe živjele van dubrovačke teritorije, morali su napustiti trenutno mjesto boravka, doći u matični grad i opravdati svoje postupke. Iako se ne kaže decidno gdje je mjesto spora, dubrovački građani mogli su duže boraviti, odnosno živjeti, jedino u Drijevimima, gdje je egzistirala njihova kolonija i biti u kontaktu sa Radivojevićima.

Nakon detronizacije Dabišine udovice i ustoličenja novog kralja Ostoje, vlasteli Nikolićima uskraćeno je pravo naplate tributa mogoriša od Dubrovčana.¹⁰ Nikolići su, zajedno sa Radivojevićima, prethodno podržavali

⁹ In ipso Minori consilio captum fuit de mittendo pro Illis nostris supra quos conqueritur Vochich Radiuoëuich, quod infra octo dies a die receptoris precepi, sub pena ad uoluntorum quatoris, debeant uenire Ragusium. Et de dicendo Isti nuncio ipsius Vochich, quod quando ipsi nostri erant hic, quod mittat Vochich aliquem qui dicat quicquid volunt supra ipsos nostros} Millos Zugotich, Bogich Radanouich, Radetta Bogdanich. Na margini: pro Vochich. Državni arhiv u Dubrovniku, Reformationes, XXXI, 54, 10.4.1398.

¹⁰ Tributi zvani mogoriš datira iz ranosrednjovjekovnog perioda. Nastao je kao kompromis između Romana i Slavena, po kojem su Dubrovčani plaćali za korištenje pašnjaka i vinograda u slaven-

kraljicu Jelenu i protivili se promjeni na prijestolju. Za razliku od Nikolića, Radivojevići su sa novoizabranim kraljem brzo pronašli zajednički jezik. Nakon što su se izmirili Ostoja im je potvrdio prava nad Drijevimama, važnim trgovačkim središtem, prije aprila 1399. godine, kada je uslijedila nova žalba dubrovačkih trgovaca.¹¹ Ostojin postupak predstavljao je, ustvari, legalizaciju naslijeđenog stanja iz vremena vladavine njegove prethodnice. Osvjedočeno je prisustvo Vukića Radivojevića na drijevskom trgu prije početka vladavine kralja Ostoje. Na osnovu komunikacije sa Dubrovčanima može se reći kako je knez Vukić djelovao kao odgovorna osoba u ovom mjestu u ime ostalih srodnika.

Čim su dobili potvrđena prava u Drijevimama, Radivojevići su počeli uvoditi nove običaje kakvih prije nije bilo. Dubrovčani su se početkom aprila 1399. godine oštrim tonom obratili direktno gospođi Vladi i njenim sinovima Jurju i Vukiću povodom žalbi svojih trgovaca, a radilo se o više problema. Trgovci Stjepko Mazarak i Radota Pribisalić opljačkani su na Svjetiju gdje su im ljudi Radivojevića otuđili novac i ribu, ukupne vrijednosti 30 perpera. U incident je umiješan čak i župan Radivojevića Vučeta, a osim njega Radoslav Bakulić i Gojak Mirošević. Također se svim trgovcima činila nepravda tako što je postavljena ograda od samog trga do mjesta Struge pa nisu smijeli izlaziti van ograde, po vodu, u drva, niti izvoditi stoku na pašu. Ovakvi postupci bili su nešto sasvim novo, jer su u ranijem periodu uživali slobodu kretanja

---

skom zaleđu. Kao uzdarje dobivali su tzv. mogorišku kravu, prema običaju dobro uzgojenu. Od uspostave bosanske vlasti nad Humskom zemljom i područjem Popova polja u prvoj polovini XIV stoljeća smjenjivali su se korisnici tributa. Bosanski vladari postepeno su prisvojili tribut, te počeli određivati kome će se od vlastele isplaćivati. Umjesto Nikolića, prema Ostojinom nalogu pravo naplate mogoriša dobio je vojvoda Radič Sanković. Tribut je tada iznosio 60 perpera godišnje. Radiču je isplaćen mogoriš krajem maja 1402. za protekle četiri godine (1398-1401), a u oktobru i za tekuću godinu. Михаило Динић, “Дубровачки трибути. Могориш, светодмитарски и конаваоски доходак. Провижун браће Влатковића”, *Глас* 168, Београд: Српска краљевска академија, 1935, 203-220. О власели Сankовићима и Nikolićима: Јованка Мијушковић, “Хумска властеоска породица Санковићи”, у: *Историјски часопис* 11, Београд: Историјски институт, 1961, 17-54. и Михаило Динић, *Хумско-требињска властела*, Београд: Српска академија наука и уметности, Посебна издања 397, Одељење друштвених наука, 1967, 4-15.

¹¹ Navedena žalba smatrala se u literaturi početkom prisutnosti Radivojevića u Drijevimama. O tom slučaju više u tekstu koji slijedi. Up. sljedeću nap.

na širem prostoru: **възда сѣ наши тръговци хѡдили сѣ Прѡда и више Прѡда и сѣ ксеници дрѡва сѣкли.** To im niko prije nije branio te na kraju mole Radivojeviće kao svoje prijatelje da vrate na snagu stare običaje.¹²

Slični problemi oko granica zabilježeni su prvi put dvije godine ranije, kada je Ostojina prethodnica Jelena dozvolila Radivojevićima pristup trgu. Dvogodišnji period iskoristili su za navikavanje drijevskih trgovaca na svoje prisustvo. Nisu zabilježeni veći incidenti, tekući problemi brzo su se rješavali. Ovaj put istupili su agresivnije, tako što su pokrenuli više sporova istovremeno sa lokalnim mještanima, dubrovačkim građanima. Nije slučajno niti samoinicijativno župan Radivojevića Vučeta bio umiješan u incident, kao što ovo nisu ostali jedini problemi.

Sljedeće godine uslijedio je dodatni pritisak na dubrovačke trgovce u pogledu prisiljavanja na plaćanje nove vrste poreza, zbog čega se Dubrovčani ponovo obraćaju knezu Jurju. Tvrdili su kako su se trgovci iz Drijeva žalili na njegove ljude koji su navodno poslani od gospodina kralja, pri čemu su tražili od svake kuće porez u visini od jednog dukata. Iz tog razloga zamolili su Jurja za obustavu postupka prikupljanja novog poreza dok ne dođe odgovor od gospodina kralja po tom pitanju.¹³ Na taj način oporezovano je do tada domicilno bosansko stanovništvo, ali ne i strani trgovci, te se protiv ovakve novotarije Dubrovčani energično bune. Izgleda da se sporni porez ipak nastavio naplaćivati, jer je o tome sačuvan sličan podatak nakon čitave decenije.¹⁴

¹² Opširno pismo sa detaljno opisanim problemom: Медо Пуцић, *Споменици србски од 1395 до 1423, то ест писма писана од Републике дубровачке Краљевима, Деспотима, Војводама и Кнезовима Србскием, Босанскием и Приморскием 1*, Београд, 1858, 20, бр. 37; Љубомир Стојановић, *Старе српске повеље и писма 1* (1), Дубровник и суседи његови. Београд, Сремски Карловци: Српска краљевска академија, 1929, 411-412, бр. 419, 6.4.1399. Struge su naselje na Neretvi više Gabele. U blizini je brdo i selo Jasenica, gdje se nalazi i selo Prud. Љубомир Ковачевић, “Знамените српске властeosке породице средњег века”, *Годишњица Николе Чупића* 10, Београд: Издање Чупићеве задужбине, 1888, 201; М. Динић, “Трг Дријева и околина у средњем веку”, 115. и Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, 120.

¹³ М. Пуцић, *Споменици србски од 1395 до 1423, то ест писма писана од Републике дубровачке Краљевима*, 31-32, бр. 58. и Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма 1* (1), 412-413, бр. 420. Писмо недатирано, оквирна датација на основу хронологије Пучићеве збирке је између 2. септембра и 30. новембра 1400. године.

¹⁴ Фебруара 1410. године Sandalj Hranić је наплатио од Дубровчана дукат по кући. М. Динић, “Трг

Nije poznato da li je po ovom pitanju u međuvremenu zadržan kontinuitet, ali su Radivojevići prvi na tome inzistirali, izvjesno od 1400. godine.

Ubrzo su Radivojevići uzrokovali još jedan problem sa Dubrovčanima. Juraj je drijevskim trgovcima uzeo dobitke pa su Dubrovčani, nakon pristiglih žalbi, otvoreno izrazili sumnju kako ipak nije postupao po volji gospodina kralja, kao što je prethodno tvrdio. Iz tog razloga zamolili su ga da ne potroši dobitke koje je uzeo njihovim trgovcima, dok se ne vrate poklissari koje su poslali bosanskom kralju sa namjerom ispitivanja novonastalog spora.¹⁵ Jasno su mu poručili da se ne može ponašati kako hoće, svjesni kako kralj nema ništa sa samoinicijativnim mjerama, zbog čega će morati vratiti novac njihovim trgovcima. Dubrovčani su u isto vrijeme prosljedili dvije žalbe Jurjevom sizerenu na njegove postupke. Vjerovatno se radilo o taktičkom potezu, jer je gotovo istovremeno uveo novi porez i uzeo dobitke trgovcima, sa krajnjim ciljem zadržavanja prava naplaćivanja uvedenog poreza od dukata po domaćinstvu.

Tih dana prvi čovjek Radivojevića nalazio se upravo na kraljevom dvoru u Sutjesci gdje se okupio veći broj vlastele,¹⁶ tako da su odmah mogli raspravljati o spornim pitanjima. Naredne četiri godine Radivojevići su u tišini izvora zadržali privilegije u Drijevima, vjerovatno bez učešća druge vlastele.

Tek nakon smjene Ostoje i izbora novog kralja Tvrtka II došlo je do korjenitih promjena po pitanju uprave na trgu, što je odraz daljeg odmjeranja odnosa snaga među vlastelom. Na osnovu pisma Dubrovčana iz augusta 1404. godine vidljivo je kako su carinu tada dijelili Hrvoje Vukčić Hrvatinić

Дријева и околина у средњем веку”, 125-126.

¹⁵ М. Пуцић, *Споменици српски од 1395 до 1423, то ест писма писана од Републике дубровачке Краљевима*, 33, бр. 60. и Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма 1* (1), 413, бр. 421, 3.12.1400.

¹⁶ Spominje se na kraljevoj povelji među svjedocima od Humske zemlje, jedini put u prvom periodu Ostojeine vladavine: *одъ хѣмске земле воевода Радиѣ Санковиѣ съ братиомъ, воевода Вѣкашинѣ Милатовиѣ съ братиомъ, кнезь Юри Радивоевиѣ съ братиомъ*. Franz Miklosich, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii*. Viennae, 1858, 247-250, br. CCXXXVII. Eusebius Fermendžin, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*, Zagrabiae: Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium 24, 1892. 63, 8.12.1400.

i braća Radivojevići, jer su se obraćali isključivo njima.¹⁷ Sandalj Hranić se kao treći akter po pitanju diobe drijevske carine potvrđuje tek od marta 1406. godine, kada mu je Hrvoje naložio obezbijedivanje sloboda Dubrovčanima na trgu kakve su uživali još iz vremena vladavine kralja Ludovika.¹⁸

Zaključak

Slabljenje centralne vlasti i paralelno osnaživanje vlastele proces je koji je intenzivno trajao tokom dvije decenije na prelasku iz XIV u XV stoljeće. Istovremeno se može pratiti ustupanje prava institucije krunice vlasteli na trgovačkim središtima, gdje se ostvarivala veća finansijska dobit. Među više značajnih rodova istakli su se Radivojevići koji su na početku sami upravljali drijevimskim trgovom iako su, dugoročno gledano, nakon izvjesnog vremena morali prihvatiti prisutnost druge vlastele na trgu i sa njima dijeliti prihode.

Kada je prvi put izabran za kralja, Ostoja je legalizirao zatečeno stanje iz vremena vladavine njegove prethodnice kraljice Jelene. Dabišina udovica nastojala je finansijski osnažiti zeta Jurja Radivojevića omogućivši mu pristup Drijevimima. Politički položaj Radivojevića time se dodatno poboljšao, jer se u ovom slučaju radilo i o boljem pozicioniranju njihovog društvenog statusa. Pojavili su se prvi među vlastelom na trgu, iako su u Bosni tada djelovali snažniji rodovi.

Odgovorna osoba u Drijevimima bio je na samom početku knez Vukić, brat predvodnika roda Jurja, kojem Dubrovčani u dva navrata upućuju i razmatraju žalbe 1397. i 1398. godine. Radivojevići su okvirno sedam godina samostalno upravljali trgovom, najranije od aprila 1397. a najkasnije do augusta 1404. godine. To je pomak za još dvije godine unazad u odnosu na ranija dostignuća u literaturi.

¹⁷ Prosljedili su dva pisma identičnog sadržaja, jedno hercegu Hrvoju a drugo *Вокводи гюргю и братѣ мѣ такожде*. М. Пуцић, *Споменици србски од 1395 до 1423, то ест писма писана од Републике дубровачке Краљевима*, 57-58, бр. 105. и Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма I* (1), 459-460, бр. 473, 16.8.1404.

¹⁸ М. Динић, "Трг Дријева и околина у средњем веку", 126. и Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, 122, 134.

IZVORI I LITERATURA

Arhivski izvori

Državni arhiv u Dubrovniku (DAD), Dubrovnik
Reformationes

Objavljeni izvori

Fermendžin, Eusebius, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*, Zagrabiae: Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium 24, 1892.

Lonza, Nella, *Odluke dubrovačkih vijeća 1395-1397*, Zagreb, Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2011.

Miklosich, Franz, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii*, Viennae, 1858.

Пуцић, Медо, Споменици србски од 1395 до 1423, то ест писма писана од Републике дубровачке Краљевима, Деспотима, Војводама и Кнезовима Србским, Босанским и Приморским 1, Београд, 1858.

Рудић, Срђан, “Повеља краља Стефана Дабише кћерци Стани. 1395, април 26.” *Стари српски архив* 4, Београд, Бања Лука, Српско Сарајево, Ваљево, Чачак: Споменица професора Милоша Благојевића, 2005, 173-192.

Стојановић, Љубомир, *Старе српске повеље и писма 1* (1), Дубровник и суседи његови, Београд, Сремски Карловци: Српска краљевска академија, 1929.

Literatura

Knjige

- Ђирковић, Сима, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд: Српска књижевна задруга, 1964.
- Динић, Михаило, *Државни сабор средњовековне Босне*, Београд: Српска академија наука, Посебна издања 231, Одељење друштвених наука, Нова серија 13, 1955.
- Динић, Михаило, *Хумско-требињска властела*, Београд: Српска академија наука и уметности, Посебна издања 397, Одељење друштвених наука, 54, 1967.
- Kovačević, Desanka, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo: Naučno društvo NR BiH, Djela 18, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 13, 1961.
- Ковачевић-Којић, Десанка, *Градска насеља средњовековне босанске државе*, Сарајево: Веселин Маслеша, 1978.
- Lovrenović, Dubravko, *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska) 1387-1463*, Zagreb – Sarajevo: Synopsis, 2006.
- Тошић, Ђуро, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево: Веселин Маслеша, 1987.

Članci

- Бабић, Анто, “О односима вазалитета у средњевијековној Босни”, у: *Годишњак 6*. Сарајево: Историјско друштво Босне и Херцеговине, 1954, 29-44.
- Ђирковић, Сима, “Верна служба и вјера господска”, *Зборник 6 (2)*, Београд: Филозофски факултет, 1962, 95-112.
- Ђирковић, Сима, “Сугуби венац. Прилог историји краљевства у Босни”, у: *Зборник 8 (1)*, Београд: Филозофски факултет, 1964, 343-370.
- Ђирковић, Сима, “Русашка господа”, у: *Историјски часопис 21*, Београд: Историјски институт, 1974, 5-17.

Динић, Михаило, “Дубровачки трибути. Могориш, светодмитарски и конаваоски доходак. Провижун браће Влатковића”, у: *Глас* 168, Београд: Српска краљевска академија, 1935, 203-257.

Динић, Михаило, “Трг Дријева и околина у средњем веку”, у: *Годишњица Николе Чупића* 47, Београд: Издање Чупићеве задужбине, 1938, 109-147.

Динић, Михаило, “Земље Херцега Светога Саве”, у: *Глас* 182, Београд: Српска краљевска академија, Други разред, философско-филолошке, друштвене и историске науке 92, 1940, 149-257.

Ковачевић, Љубомир, “Знамените српске властеоске породице средњег века”, у: *Годишњица Николе Чупића* 10, Београд: Издање Чупићеве задужбине, 1888, 199-214.

Мијушковић, Јованка, “Хумска властеоска породица Санковићи”, у: *Историјски часопис* 11, Београд: Историјски институт, 1961, 17-54.

Rabić, Nedim, “Bosna i Istočno-centralna Evropa u srednjem vijeku: odnos mikro i makroregije”, у: *Bosna i njeni susjedi u srednjem vijeku: pristupi i perspektive – zbornik radova, posebna izdanja* 12, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, 2019, 11-3.

Zilić, Adis, “Tragom povelje bosanskog kralja Dabiše kćeri Stani od 26. aprila 1395. godine”, у: *Prilozi* 41. Sarajevo: Institut za istoriju, 2012, 241-258.

BEGINNING OF ROYAL PRIVILEGES TO NOBILITY OVER THE DRIJEVA SQUARE

Summary

The weakening of the central government and the simultaneous empowerment of the nobility took an intense course during two decades at the turn of the 14th and 15th centuries. A process of granting privileges over trade centers to nobility by the crown can also be observed. Those centers meant higher financial gain. Among other significant families, the Radivojevićs were a distinguished one. They governed the square at the beginning of the aforementioned process by themselves, even though, they had to accept the presence of other nobility and share profit with them.

When he was first appointed king, Ostoja legalized the status quo from the reign of his predecessor, Queen Jelena. Dabiša's widow strived to financially support her son-in-law Juraj Radivojević by giving him access to Drijeva. The political position of the Radivojevićs was additionally secured since that also meant a better positioning of their social status. They first appeared on the square amongst the nobility even though stronger families operated in Bosnia at that time.

Duke Vukić was the person in charge of Drijeva. He was the brother of family leader Juraj, to whom the Ragusa people filed two appeals, one in 1397 and another in 1398. The Radivojevićs governed the square for roughly seven years by themselves, not before April 1397 and not after August 1404. That is a shift back two years compared to earlier findings in the literature.